

Verslag eindexamenbesprekingen Nederlands 18 mei 2016

CSE 2016 havo, eerste tijdvak

Het volgende verslag is de neerslag van een voorbespreking op 17 mei 2016 en de landelijke examenbesprekingen in Utrecht en Groningen op 18 mei waarbij meer dan zeventig docenten Nederlands uit het hele land aanwezig waren. Het eindverslag is een synthese van de verschillende verslagen van de voorbespreking en de bijeenkomsten in Groningen en Utrecht. Het verslag kan daarom soms afwijken van het besprokene tijdens de bijeenkomst van woensdag. Een belangrijke opmerking vooraf: dit document vervangt het correctievoorschrift van het Cito niet. Het biedt alleen houvast bij de correctie van open vragen. Het officiële antwoordmodel van het Cito dient te allen tijde te worden gevolgd. Eventuele kritiekpunten ten aanzien van het eindexamen kunnen aan het CvTE worden gemeld.

Naar aanleiding van de opmerkingen vanuit de examenbesprekingen van het Sectiebestuur Nederlands van Levende Talen heeft het CvTE op 19 mei 2016 een officiële aanvulling op het correctievoorschrift van het havo-examen gepubliceerd. Die is te vinden op Examenblad: <http://www.examenblad.nl/examendocument/2016/cse-1/nederlands-havo/aanvulling-op-correctievoorschrift/2016/havo/f=/HA-1001-a-16-1-c-A.pdf>

Een eerste indruk van het havo-examen 2016

Een mooi examen, dat wel wat discussiepunten oplevert. Prima teksten, die soms zelfs wat aan de gemakkelijke kant zijn. Leuke vragen. Het examen vraagt wel veel op dezelfde manier. Het is daardoor meer een uitbreiding van de eerste tekst van het 'oude' examen. Het examen besteedt minder aandacht aan argumentatie of samenvatten dan verwacht.

Over incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik

Soorten vragen	Nakijken op spelling?	Nakijken op grammatica?
Gesloten (meerkeuze)	Nee	Nee
Open waarbij in een of meerdere zinnen geantwoord moet worden	Ja	Ja
Open waarbij niet in een of meerdere zinnen geantwoord moet worden	Ja	Nee
Open - foutief beantwoord	Ja	Ja
Open bij woordoverschrijding (na het overschrijden van het aantal woorden)	Nee (het gedeelte na de woordoverschrijding)	Alleen het gedeelte tot de woordoverschrijding

Telegramstijl: - volledig gebruikt → leerling krijgt geen inhoudelijke punten.
 - gedeeltelijk gebruikt → leerling krijgt een grammaticale fout.

Als leerlingen met een bijzin antwoorden (en dat is toegestaan bij die vraag), moeten ze de zin wel met een hoofdletter beginnen. In een woordgroep hoeft er geen hoofdletter gebruikt te worden, tenzij er sprake is van een citaat en als het het eerste woord van zin betreft.

Deelscores

Deelscores mogen worden toegekend, tenzij het antwoordmodel bij een vraag dit uitdrukkelijk verbiedt.

De kern van een goed antwoord

Bij open vragen wordt in het antwoordmodel 'de kern van een goed antwoord' gegeven. Varianten die dezelfde semantische en pragmatische waarde hebben, zijn dus goed.

Tekst 1: Hoe we waarheden vermijden

Vraag 3:

Als er sprake is van een aanvulling op het antwoord in het correctiemodel met voorbeelden uit de tekst, dan betekent dat niet dat het antwoord fout wordt.

Goed:

- omdat men een antwoord verwacht dat past binnen onze morele kaders/dat past in wat wij normaal en netjes vinden. [juiste parafrase van 'morele kaders']

Fout:

- omdat ze niet zwak en tegelijkertijd sterk zijn en te voor de hand liggend.
- omdat men een sterk punt wil weten dat tegelijkertijd sterk is.

Vraag 4:

Bij deze vragen dien je volgens het correctievoorschrift (Algemene regel 3.5) alleen de eerste twee gegeven antwoorden na te kijken als er meerdere antwoorden gegeven zijn. In de vraag wordt nadrukkelijk gevraagd naar algemene redenen. In het karakter van het antwoord moet dit tot uiting komen.

Eerste bolletje:

- Kern van een goed antwoord heeft een element van 'leven' in zich.
- Het omdraaien van de bewering is correct, mits alle elementen van het antwoord zijn verwerkt.

Goed:

- Waarheden zijn ongemakkelijk en staan in de weg, terwijl ze het leven van iedereen moeilijker maken.
- Waarheden zijn ongemakkelijke, stugge obstakels die het leven van een ieder overmatig bemoeilijken.

Fout:

- Je kunt onder je verantwoordelijkheden uitkomen.
- Zulke ruwe waarheden maken het leven lastig.
- Waarheden zijn ongemakkelijke, stugge obstakels.
-die het mensen het leven zuur kunnen maken.

Let op! In de tekst staat een spelfout. 'Een ieder' staat in de tekst los geschreven. Dit hoef je bij de leerlingen niet als spelfout mee te rekenen.

Tweede bolletje:

'Complexe' hoeft niet genoemd te worden.

Goed:

- Door het vertellen van de waarheid wordt de band in een gemeenschap slechter en zal deze minder goed functioneren.
- Het zou het hele systeem van onze gemeenschap in gevaar brengen.
- Als iedereen de waarheid zou spreken, zou onze maatschappij niet kunnen voortbestaan. Daarnaast is de waarheid vaak ongemakkelijk of zelfs schokkend.
- Daarnaast is er geen sprake van indirecte democratie, sociale codes en sociale klassen, kunst, religie en beschaving met louter ongecensureerde waarheden. Alleen als de complete opsomming in r. 93 t/m 97 is genoemd, kan het antwoord worden goed gerekend. Dit omdat daarmee ook het complete functioneren van een complexe samenleving wordt weergegeven.

Fout:

- Als er een vaste waarheid was, er geen ruimte is voor creativiteit en er vaste regels zouden ontstaan voor alles in het leven.
- Mensen worden niet geconfronteerd en kunnen zich zo houden aan de sociale afspraken van de maatschappij.
- Alleen de waarheid vertellen zou belangrijke aspecten van onze samenleving uit elkaar doen vallen.
- 'Functioneren in een gemeenschap' is niet goed. Het gaat om het 'functioneren van een gemeenschap'.

Vraag 5:

Heel vaak voor C gekozen in plaats van B. Verder geen opmerkingen.

Vraag 6:

Eerste bolletje:

- Een voorwaarde is dat er iets van opzettelijkheid door moet klinken in het antwoord. Iets van het 'net doen alsof' moet zeker in het antwoord. Je gesprekspartner moet niet doorhebben dat je het over een ander onderwerp hebt / je bent dus de ander voor de gek aan het houden.

Goed:

- Een ander verhaal vertellen dan er van je gevraagd wordt.
- Ontduiken van wat wordt gevraagd.

Fout:

- Over een ander onderwerp praten. [te weinig opzettelijk]
- De waarheid in het midden laten. [te algemeen]
- Het weglaten van essentiële informatie/gegevens.
- Het achterhouden van belangrijke informatie.
- Het exacte onderwerp in het midden laten.
- Een deel van de waarheid vertellen.
- Het vermijden van het onderwerp.
- Het niet direct antwoord geven op de gestelde vraag.
- Iets zeggen wat feitelijk juist, maar niet relevant is.
- De waarheid spreken maar het exacte antwoord niet vertellen. Het praten over het ene, terwijl je het over het andere moet hebben. [suggestie mist]

Tweede bolletje:

- 'Woorden' of 'klanken' hoeven niet allebei in het antwoord te worden genoemd.

Goed:

- Omliggende woorden hun betekenis ontnemen.
- Een verzameling woorden (of klanken) kiezen om zo weinig mogelijk betekenis te bevatten. [krom geformuleerd]

Fout:

- Het ontnemen van de betekenis van woorden. ['omliggende' ontbreekt]

Vraag 7:

Eerste bolletje:

'Doorgeschoten' hoeft niet per se genoemd te worden voor het woord 'eufemisme'.

Goed:

- Een verbloemde manier die samenvalt met een feitelijke onjuistheid. [een beschrijving van 'eufemisme']

Fout:

- Het vertellen van feitelijke onwaarheden.
- Er wordt een uitdrukking genoemd die aanhangt tegen een feitelijke onjuistheid. [te vaag]

Tweede bolletje:

Goed:

- Definities oprekken
- Betekenis ombuigen

Vraag 10:

Hier is een deelscore mogelijk. Daarom staat het aantal punten achter het alternatieve antwoord. Het element 'aan bedrog'/'liegen'/'de onwaarheid' is niet noodzakelijk.

Goed:

- We houden rekening met onze morele kaders. (2 pt.)
- Mensen willen graag binnen morele kaders blijven. (2 pt.)
- Mensen doen wat binnen morele kaders past. (2 pt.)
- Mensen kijken heel erg naar wat moreel gezien wel of niet kan. (2 pt.)

Fout:

- Mensen zijn maar een klein beetje oneerlijk, omdat ze het zelf geen leugens vinden. [grens komt te weinig naar voren]

Onderstaande antwoorden 1 pt. omdat het morele kader weliswaar te herkennen is, maar het antwoord te weinig een verklaring voor het beetje oneerlijk is.

- De verklaring is dat een beetje oneerlijk zijn binnen onze morele kaders valt.(1 pt.) [eerste deel onjuist, morele kaders wel genoemd]
- Men verwacht een antwoord dat binnen onze morele kaders past. (1 pt.) [een antwoord dat niet als een verklaring voor het oneerlijk zijn is opgesteld, morele kaders wel aanwezig]
- Mensen zijn maar een beetje oneerlijk, omdat men een antwoord verwacht dat past binnen onze morele kaders. (1 pt.) [idem]

Vraag 11:

Enkele goede alternatieven:

- We willen geen slechte mensen zijn.
- We zijn gespitst op voordeeltjes, maar we willen goede mensen zijn. [citaat uit tekstfragment]

Vraag 12:

Opmerkingen tijdens de bespreking:

Er was stevige discussie over het antwoordmodel en de alternatieven. In de vraag wordt gesproken over voordelen bij beide verschijnselen. In het antwoordmodel gaat het om een voordeel per verschijnsel. Dit wordt onduidelijk gevonden. Tegelijkertijd kun je stellen dat de vraag zelf vraagt naar het belangrijkste verschil. Dat veronderstelt weer het tweeledige antwoord A vs B.

Eerste bolletje:

Een belangrijk onderdeel van het eerste bolletje is dat in het antwoord iets terugkomt met de omgang met anderen of dat het effect heeft op jou en de ander.

De kern van een goed antwoord bevat een opvatting over 'de maatschappij', de 'omgang tussen mensen' of 'het leven in zijn algemeenheid'.

Goed:

- Waarheidsvermijdingen maken het leven makkelijker.

Fout:

- Waarheidsvermijdingen stellen ons op ons gemak. [dat 'ons' is immers te impliciet en ook is in de uitdrukking 'op je gemak zijn' niet of veel minder het voordeel voor het soepel functioneren van processen in een maatschappij te herkennen]
- We zijn bezig met het verzachten van de waarheid.
- Je kunt iets negatiefs subtiel of positie overbrengen.
- Bij vermijden van de waarheid is het doel beer over te komen op iemand.
- Het stelt je op je gemak.
- Daarmee maak je het jezelf makkelijker.

Tweede bolletje:

Het woord 'eigen' moet tot uitdrukking komen in het antwoord.

Goed:

- Door het doen van niet-morele dingen krijg je makkelijker wat je wilt.

Vraag 13:

Eerste bolletje:

'Ja' of 'gerechtvaardigd' hoeven niet letterlijk genoemd te worden. Als dit deel uit de rest van het antwoord blijkt, kun je een punt geven.

Als de leerling 'rechtvaardig' schrijft in plaats van 'gerechtvaardigd' is het fout en kun je het punt voor het eerste bolletje niet toekennen.

Goed:

- In plaats van 'onze maatschappij' → 'in ons leven'.

Fout:

- Zolang er geen schade door wordt veroorzaakt en mensen het doen om ons op ons gemak te stellen, is het vertellen van onwaarheden gerechtvaardigd. (1 punt: te zwakke rechtvaardiging die te weinig aan hoofdgedachte is gekoppeld)

Bolletje twee:

Opmerkingen:

Ook voor deze vraag moet de informatie weer uit alinea 7 gehaald worden. Dat maakt leerlingen onzeker. Ook hier weer dient de kern van een goed antwoord een opvatting over 'de maatschappij', de 'omgang tussen mensen' of 'het leven in zijn algemeenheid' te bevatten.

Goed:

- Het is gerechtvaardigd om onwaarheden te vertellen, want waarheden zijn stugge obstakels die het leven moeilijker maken.
- Onwaarheden zijn volgens de tekst essentieel. Hierdoor functioneert onze complexe gemeenschap. [2 pt., dus inclusief eerste bolletje]

Fout:

- Geeft mensen een beter gevoel.
- Omdat je daarmee mensen op hun gemak stelt.
- Omdat het mechanistisch functioneel is.
- Waarheidsvermijdingen stellen ons op ons gemak, want waarheden zijn stugge obstakels die het leven moeilijker maken.
- Het is niet schadelijk onwaarheden te vertellen.

Vraag 14:

In deze vraag gaat het erom dat de leerlingen in een antwoord laten zien dat het om een bewuste handeling van liegen gaat. Daarom is een antwoord met een vorm van misleiden goed.

'Bewust' en 'door ouders' hoeven niet expliciet genoemd te worden.

Volgens de vraag moet de leerlingen beginnen met 'Er is sprake van liegen, want...' In het correctievoorschrift is dit tussen haakjes geplaatst. Wij houden ons aan het correctievoorschrift.

Goed:

- Want het is een vorm van misleiden.
- Er is sprake van liegen, want de vertelde voorbeelden zijn bedoeld om kinderen te misleiden. ['ouders' niet genoemd]
- Het is een onjuiste mededeling bedoeld om te misleiden. [definitie uit Van Dale]

Fout:

- Er is sprake van liegen, want kinderen zijn (nog) wereldvreemde mensen.
- Want de waarheid wordt gecensureerd, verdraaid en mooier gemaakt dan hij is.
- Want de ouders vertellen leugens om ervoor te zorgen dat de kinderen gaan luisteren.

Tekst 2: Of een megaseller, of bijna niets

Vraag 17:

Eerste bolletje:

- 'Schrijvers' hoeft niet genoemd te worden.
- Alleen 'verlaagd' of alleen 'geschrapt' noemen volstaat.

Derde bolletje:

Alternatieven voor 'vertrokken redacteurs worden niet vervangen' ['redacteurs' mag verbreed worden tot 'personeel', omdat die algemene term ook gebruikt wordt in r.67-69: "Bij een literaire uitgeverij is dit zomaar een vijfde van het personeel"]

Goed:

- Minder personeel in dienst hebben.
- Bezuinigen op personeel.
- Er is minder personeel.

Fout:

- Er worden mensen ontslagen.

Vraag 18:

Opmerkingen:

In het citaat boven de vraag is sprake van 'deze trend'. De vraag zelf kan daardoor makkelijk gelezen worden als 'Op welke twee manieren wordt literaire fictie het slachtoffer van deze trend?' Daardoor is het eerste antwoord in het correctiemodel onmogelijk geworden. Sommige docenten vonden daarom dat de trend ook kon zijn dat literaire fictie minder populair werd. Andere docenten wezen erop dat de trend zelf niet in de vraagstelling aan bod komt, en daardoor wel degelijk (ook dankzij het woordje 'ook' (r. 86)) in het antwoordmodel terug dient te komen. Er werd hierover geen consensus bereikt.

Eerste bolletje

'Literaire' hoeft niet per se genoemd te worden.

Tweede bolletje:

Fout:

- Doordat ze steeds zuiniger moeten zijn. [te algemeen]
- Doordat uitgevers het heel zuinig aan moeten doen.

Tekst 3: Eindelijk gebeurt er iets in het boekenvak

Vraag 21:

Algemene opmerking: het aantal woorden was vrij beperkt. Hierdoor hebben veel leerlingen het zesde bolletje niet.

Eerste bolletje:

- Indien de drie bedreigingen in het antwoord genoemd zijn en als bedreiging zijn aangemerkt, kun je het punt toekennen. Ze hoeven dus niet in een zin genoemd te worden.
- 'Voor de boekenbranche' hoeft niet expliciet genoemd te worden.

Tweede bolletje:

Er moet een tegenstellend verband zijn als 'juist/' eerder...dan' of in andere bewoordingen.

Goed:

- Bedreigingen bieden juist kansen.
- De schrijver vindt van niet.
- De schrijver vindt de bedreigingen niet erg.

Eerste en tweede bolletje:

'Digitalisering, de ontleding en de bestselleritis zijn GEEN bedreiging voor het boekenvak.'

Derde bolletje:

'Dan nadelig' hoeft niet expliciet genoemd te worden.

Zesde bolletje:

De woordgroep 'waar hun hart sneller van gaat kloppen' mag ontbreken in de beantwoording van dit bolletje.

Goed:

- Uitgevers zullen altijd op zoek zijn en dus zullen ze altijd nieuwe dingen blijven zoeken en uitproberen.
- Uitgevers zullen altijd op zoek zijn naar nieuwe boeken.

Vraag 24:

Bij een lang citaat (meerdere zinnen) kun je volstaan met het beoordelen van de eerste drie zinnen. Indien dan twee zinnen goed zijn, kun je 1 pt. toekennen.

Vraag 27:

Alle antwoorden waarin een optimistische toekomstvisie wordt genoemd, zijn goed, zolang deze natuurlijk vanuit de tekst, alinea 7 en 8, te verdedigen zijn.

Goed:

- Er ligt een nieuw speelveld open.
- We mogen/kunnen het opnieuw uitvinden.

Fout:

- Je weet niet hoe het gaat veranderen en het hoeft helemaal niet slecht te zijn.
- We moeten het opnieuw uitvinden. [het positieve ontbreekt]

Tekst 2 en 3: Overkoepelende vragen

Vraag 28:

Er is discussie geweest over de gestelde vraag. Antwoorden die gaan over verzonden woorden of niet-bestaande woorden zijn fout, omdat er niet naar de overeenkomst in woorden, maar in begrippen werd gevraagd.

Voorbeelden van goede antwoorden:

- Bestsellers zijn het belangrijkste op de markt.
- De overeenkomst is de drang van uitgevers om een bestseller uit te geven.

Voorbeelden van foute antwoorden:

- De overeenkomst is dat er zoveel mogelijk wordt uitgegeven van bepaalde boeken.
- Uitgevers geven boeken uit puur voor de winst.
- Ze brengen veel boeken uit, maar er zullen er maar weinig succesvol zijn.

Vraag 29:

'Veelbelovende' hoeft niet in het antwoord opgenomen te zijn. 'Debutant' hoeft niet per se genoemd te worden. [staat ook in de vraag]

Uitgangspunt is dat de passie van de uitgever voor mooie boeken naar voren komt in het antwoord.

Fout:

- Uitgevers zullen altijd zoeken naar nieuwe dingen en altijd dingen uitproberen, waardoor de debutanten toch aan de bak komen.

Vraag 30:

Antwoorden waarin de leerling aangeeft dat de tekst 'alleen maar negatief' is, mogen goed gerekend. De tekst is immers voor het grootste deel negatief. Daarnaast hebben leerlingen duidelijk een tegenstelling in antwoorden van vraag 30 en 31 tot stand proberen te brengen.

Er waren docenten die het ook juiste antwoord te vinden zijn als er meerdere, meer overkoepelende voorbeelden van de zwartgalligheid werden gegeven. Belangrijk is dat je dan wel uitlegt waarom die voorbeelden zwartgallig zijn.

Fout:

- Ja, deze typering is wel terecht, want volgens tekst 3 valt het wel mee met de problemen en tekst 2 overdrijft de problemen dus.

Vraag 31:

Alternatieven voor 'zakelijke analyse':

Goed:

- Nee, deze typering is niet terecht, want Wilco Dekker geeft een realistisch beeld van de problemen in het boekenvak.
- Nee, deze typering is niet terecht, want de cijfers en statistieken laten duidelijk zien dat het echt heel slecht gaat met de boekenwereld.
- Accurate beschrijving.
- De tekst is gebaseerd op feiten en laat zien dat het slecht gaat.
- Duidelijk beeld van de boekenbranche i.p.v. zakelijke analyse.
- Er wordt realistisch gedacht.

Fout:

- Deze tekst vertelt de waarheid. [hier is te weinig een beschrijving in te vinden]
- 'Nee, deze typering is niet terecht, want in tekst 3 wordt er zelf gezegd: "De werkelijkheid is dat we niet weten in welke ontwikkeling we nu precies zitten." [te impliciet]

Tekst 4: Ik eet wat ik wil

Vraag 34:

'Eetgedrag' mag apart genoemd worden en 'drinkgedrag' ook.

Goed:

- Ervoor te zorgen dat mensen gezonder en beter eten. ['drinkgedrag' niet genoemd]
- Om de vitaliteit te bevorderen en overgewicht tegen te gaan.

Fout:

- Mensen op hun werk inzetbaar houden, zodat ze kunnen blijven werken tot aan hun pensioen.
- Om de burgers een gezondere leefstijl aan te bieden. ['bevorderen' ontbreekt]
- De vitaliteit van de medewerkers te verbeteren. ['medewerkers' is te beperkt]
- Gezond houden. ['bevorderen' ontbreekt]

Vraag 36:

Als de leerling de hele zin heeft geciteerd waarin het correcte antwoord is genoemd, dan mag dat goedgekeurd worden.

Vraag 41:

Opvallend veel leerlingen hebben vraag 41 niet gemaakt.

[einde verslag]